३ तनया सुखं ददाति

“तनयं तनया सु, सुखं ददाति द्विसु गेहन्ति”
(मुलापेक्षा मुलगी बरी, सुख देते दोन्ही घरी)

(इ.स. पूर्व ५०० मध्ये जेव्हा तथागत हे श्रावस्ती मधील मिगारमातेच्या पुर्वाराम विहारात विहार करीत होते. तेव्हा कोसलराज प्रसेनजित यांच्या मल्लिकादेवी (राणी)ला मुलगी झाली असे कळल्यानंतर, राजा प्रसेनजितला खिन्न वाटले. त्यावेळी तथागताने राजा प्रसेनजित यांना उपदेश केला. ते म्हणाले. “मुलापेक्षा मुलगी बरी, सुख देते दोन्ही घरी.”

या पाठ्य घटकातुन आधुनिक काळात होणाऱ्या स्त्री भ्रूण हत्या विषयक ज्वलंत प्रश्नाचे सामाजिक दृष्टिकोणातून उद्‌बोधक उपदेश तथागताने केलेले आहे.)

“सावत्थि निदानं। अथ खो रञ्ञा पसेनदि कोसलो येन तथागतो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तथागतो अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। अथ खो अञ्ञतरो पुरिसो येन रञ्ञा पसेनदि कोसलो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा रञ्ञो पसेनदिस्स कोसलस्स उपकण्णके आरोचेसि–“मल्लिकादेवी, धीतरं विजाता” ति। एवं वुत्ते, रञ्ञा पसेनदि कोसलो अनत्तमनो अहोसि।

अथ खो तथागतो राजानं पसेनदि कोसलं अनत्तमनतं विदित्वा तायं वेलायं इमा गाथायो अभासि–

“इत्थि पि हि एकच्चिया, सेय्या पोस जनाधिपं।
मेधाविनी सीलवती, सस्सुदेवा पतिब्बता।।
तस्सा यो जायति पोसो, सुरो होति दिसम्पति।
तादिसा सुभगिया पुत्तो, रज्जं पि अनुसासती” ति।।

(**संदर्भ – मल्लिकासुत्तं – ‘संयुत्तनिकाय’पालि भाग – १, पान ८५**)

शब्दार्थ / सद्दत्थ

निदान – निदान, भूमिका.
अञ्ञतरो – अन्य.
धीतरं – मुलगी.
तायं – रक्षण, सांभाळ करणे.
इत्थी – स्त्री.
पोस(वि) – सांभाळणारा.
रञ्ञा – राजा.
उपकण्णक – गुप्तपणे ऐकणारा.
विजाता – आई, जननी.
वेलायं – वेळी, समयी.
एकच्चिया – एकत्र, समुदाय.
जनाधिपं – निर्माती.
निसीदि – बसला.
आरोचेसि – सुचित केले, सांगितले.
अनत्तमनो – असंतुष्ट.
इमा – ह्या.
सेय्या – अधिक श्रेष्ठ.
मेधावी – बुध्दिमान.
सीलवती – शीलवान.
सस्सुदेवा – सासऱ्याची सेवा करणारी.
पतिब्बता – पतिव्रता.
जायति – उत्पन्न होतो.
सुरो – पराक्रमी, लढवय्या.
दिसम्पति – दिव्यसम्पति, राजा नरेश.
तादिसा – त्यासारखा.
सुभगिया – सौभाग्यपूर्ण, सुदैवी.
अनुसासति – उपदेश करणारा.
तनय – मुलगा.
तनया – स्वतःची मुलगी.

स्वाध्याय

१. ‘मुलापेक्षा मुलगी बरी’ या विषयी थोडक्यात लिहा.